

З історії вивчення археологічних пам'яток села Новомалин та його околиць

В Острозькому районі на Рівненщині є мальовниче село Новомалин, розташоване на південних відрогах Мізоцького кряжу. Горбиста місцевість розчленована глибокими балками. З південної сторони схили гір межують з вузькою болотистою низиною Малеого Полісся, по якій протікає річка Збитенка. На схилах кряжу ростуть мішані ліси основною деревоутворюючою породою яких є граб, дуб черешчатий, береза. Біля підніжжя височини б'ють джерела і течуть струмки з чистою водою. На схилах горбів є ділянки родючого ґрунту¹.

Сприятливі природні умови – одна з причин наявності в регіоні значної кількості археологічних пам'яток. Початок освоєння регіону припадає на часи раннього палеоліту – ашельські крем'яні вироби були знайдені в урочищі Безодня III. В 1887 р. поблизу села було випадково знайдене поховання культури кулястих амфор у гробниці з кам'яних плит. В двох місцях в кар'єрі під шаром лесу були зібрані кістки мамонтів та примітивні крем'яні знаряддя².

В урочищі Майдан, на правому березі р. Збитенки, у 1959 р. знайдено скарб, що складався з восьми крем'яних призматичних нуклеусів³.

У 1977 р. заплаву р. Збитенки обстежував археолог зі Львова В. М. Конопля. Поблизу колгоспної ферми на південно-західній околиці села, на схилі лівого берега заплави р. Збитенки ним було виявлене пізньотрипільське поселення (“Новомалин-I”). За 1,7 км. на захід від села, біля впадіння безіменного потічка, лівобережного допливу р. Збитенки, на обох його берегах – поселення пізнього Трипільля і комарівської культури (“Новомалин-II”). На лівому березі р. Збитенки, в урочищі Подобанка (в минулому хутір Подобанка) – поселення комарівської культури, площею близько 1 га (“Новомалин-III”), виявлене розвідкою В. М. Коноплі⁴.

У 1984 р. археологічну розвідку в селі Новомалин проводив археолог з Рівного В. К. Пясецький, який працював в тих же пунктах, що і В. М. Конопля⁵.

Пізньої осені 1985 р. в Новомалині поблизу тракторної бригади під час оранки було відкрите поховання в кам'яному ящику культури кулястих амфор. Могила була викладена із плит вапняку. Через декілька днів поховання було обстежене археологом О. А. Бондарчуком і науковим співробітником О. В. Гладуненком з Державного історико-культурного заповідника м. Острога. На час обстеження могила була пограбована і пуста.

В кінці 1980-х рр. руїни замку в Новомалині і його околиці обстежував археолог О. А. Бондарчук. Це було зв'язано з майбутньою реставрацією замку. Під час обстеження була зібрана незначна колекція археологічного матеріалу часів Київської Русі та середньовіччя⁶.

Восени 1993 р. Гладуненком О. В. в західній околиці Новомалина, праворуч від дороги до с. Бущі, була зібрана невелика колекція археологічного матеріалу, в якій переважну частину становили уламки кераміки часів Київської Русі X-XI ст⁷.

Ранньою весною 1997 р. О. М. Романчуком були обстежені в західній околиці села Новомалин урочища Безодня і Подобанка. Повторне обстеження іноді приводить до відкриття нових пам'яток, доволі значних змін у датуванні або просторових параметрах пам'яток. Завдяки пошукам були знайдені сліди археологічних культур досі не відомих науковцям. В урочищі Безодня III була зібрана невелика колекція знарядь ашельської доби та неоліту. Є сліди раннього заліза.

Праворуч від ґрунтової дороги Новомалин-Буща (Здолбунівський р-н) між селом і хутором Подобанка із заболоченого урочища Безодня витікає струмок. На захід і північ від струмка на високому і низькому мисах був зібраний археологічний матеріал таких культур: трипільської, лінійно-стрічкової, тшинецько-комарівської, Луки-Райковецької, Київської Русі X-XI ст.

Керамічні артефакти майже всіх перерахованих культур бідні кількісно і асортиментом. Багатше представлені знаряддя з кременю.

На схід від джерела в пункті "Безодня-I" є високий мис, витягнутий по осі захід-схід. На південному схилі і вершині мису автором була зібрана колекція уламків кераміки та знарядь трипільської, тшинецько-комарівської, раннього заліза, черняхівської культури та Київської Русі X-XIII ст.

В східній околиці Новомалина, ліворуч від дороги до с. Лючина, автором в урочищі Біла бочки відкрите і обстежене багатшарове поселення доби бронзи – раннього заліза. Пам'ятка розташована за східному мисі Мізоцького кряжу, який розорюється під городи.

Активні польові розвідкові дослідження в регіоні почалися в кінці XIX ст., але наведений перелік пам'яток не можна вважати остаточним, оскільки рівень дослідженості регіону ще не досяг оптимуму. Освоєння регіону відбулося з різним ступенем інтенсивності – спостерігаються як періоди максимального заселення території, так і прогалини.

В майбутньому околиці Новомалина ще можуть порадувати дослідників новими відкриттями та знахідками, адже ще не всі ділянки землі в околицях села обстежені детально.

Література

1. Гренчук К.І. Природа Рівненської області. – Львів, 1976. – С. 8, 45, 50-52.
2. Свешніков І.К., Нікольченко Ю.М. Довідник з археології України: Рівненська область. – К., 1982. – С.87.
- 3 Свешніков І.К., Нікольченко Ю.М. Довідник... – С.87.
- 4 Там само. – С.87.
5. Спогади В.К. Пясецького. Усне повідомлення.
6. Спогади О.А. Бондарчука, О.В.Гладуненка // Архів автора.
7. Спогади Гладуненка О.В. Усне повідомлення.